

До питання реформування виробничого комплексу кримінально-виконавчої системи

У статті досліджено особливості реорганізації та удосконалення існуючої в установах виконання покарань системи виробничо-господарської діяльності шляхом створення центрів професійного навчання та трудової зайнятості засуджених. Проведено порівняльну характеристику організації його діяльності у складі установи виконання покарань як структурного підрозділу та як окремої юридичної особи. Визначено механізм залучення приватного бізнесу в діяльність кримінально-виконавчої системи.

Ключові слова: бізнес, партнерство, ефективність, організація праці, професійне навчання.

В статье исследуются особенности реорганизации и усовершенствования действующей в исправительных учреждениях системы производственно-хозяйственной деятельности путем создания центров профессионального обучения и трудовой занятости осужденных. Осуществлена сравнительная характеристика организации его деятельности в составе исправительного учреждения как структурного подразделения и как отдельного юридического лица. Определен механизм привлечения частного бизнеса в деятельность уголовно-исправительной системы.

Ключевые слова: бизнес, партнерство, эффективность, организация труда, профессиональное обучение.

The article analyzes peculiarities of reorganization and improving production and economic system existing in penal institutions by means of organizing centers of convicts' professional training and employment. The comparative characteristics of its activity are given, as a structural subdivision and as a legal entity. A mechanism of involving private business in criminal and executive system activity is defined.

Keywords: business, partnership, efficiency, labor organization, professional training.

Постановка проблеми. Нові умови господарювання сформували нову систему управління ресурсним потенціалом, основними характеристиками якої є перехід від планово-адміністративної до ринково-підприємницької моделі; розмежування функцій суб'єктів державного і недержавного управління; розвиток процесів демократизації суспільних відносин; інтеграція України у світовий інформаційний простір; інтеграція політико-суспільних і соціально-економічних інтересів. Це викликало необхідність створення економічних механізмів, які забезпечать ефективний розвиток виробничого комплексу Державної кримінально-виконавчої служби України в умовах фінансової кризи і після кризового розвитку економіки. Економічна криза 2009–2010

років загострила ситуацію, яка склалася в промисловому виробництві, продемонструвавши низький ресурсний потенціал державних підприємств виправних колоній, їх велику залежність від зовнішнього середовища й низьку конкурентоспроможність виготовленої продукції. Скорочення комерційних замовлень і небажання державних і регіональних контрагентів укладати контракти супроводжується зменшенням кількості робочих місць, відсутністю роботи, зробивши ці проблеми для пенітенціарної системи постійними. Питома вага замовлень за рахунок місцевих бюджетів у загальних обсягах виробництва кримінально-виконавчої служби становить всього 3,6% [9]. Недосконалість механізмів формування портфеля замовлень підприємствами установ виконання покарань не дозволяє визначити перспективи розвитку виробничого комплексу Державної кримінально-виконавчої служби України.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Серед провідних науковців, що досліджують особливості розвитку приватно-державного партнерства та питання, пов'язані із застосуванням різноманітних механізмів взаємодії держави та приватного бізнесу, можна назвати таких вчених, як В. Варнавський [2], М. Дерябіна [3], М. Клинова [4], М. Погребняк [5], Л. Поліщук [6], Н. Саванкова [7], В. Узунів [8], але вони не досліджують особливості реорганізації та удосконалення існуючої в установах виконання покарань системи виробничо-господарської діяльності шляхом застосування механізмів приватно-державного партнерства.

Необхідність застосування приватно-державного партнерства у виробничому комплексі Державної кримінально-виконавчої служби України є очевидним, оскільки певний потенціал для використання його механізмів закладений як у соціальній сфері, пов'язаній з виправленням засуджених, так і в економічній, пов'язаній з підвищенням продуктивності їх праці. І хоча поки мова не йде про інвестування у створення приватних тюрем, але використання потенціалу приватного бізнесу з метою ефективного працевикористання засуджених і їхнього професійного навчання та подальшого працевлаштування буде сприяти розвитку Державної кримінально-виконавчої служби в цілому.

Суспільно корисна праця згідно зі ст. 118 Кримінально-виконавчого кодексу України є одним із засобів виправлення та ресоціалізації засуджених. Установи виконання покарань зобов'язані забезпечити залучення засуджених до суспільно корисної праці, а також здійснювати їхнє професійне навчання. Своєю чергою, кожен засуджений зобов'язаний працюва-

ти в місцях і на роботах, визначених адміністрацією установи виконання покарань. Залучення засуджених до суспільно корисної праці здійснюється на власних виробництвах, організованих у межах державних підприємств установ виконання покарань. Але в умовах ринкової економіки діяльність таких підприємств показує їх повну неспроможність, оскільки вони не можуть конкурувати на ринку з іншими комерційними структурами. З одного боку, вони повинні відповідати всім сучасним ринковим вимогам, а з іншого – названі підприємства практично не мають ніяких пільг, більшість виробничих потужностей і обладнань застарілі і не завжди є можливість їх модернізувати, оскільки передовсім необхідно виплачувати заробітну плату, сплачувати податки та зобов'язання перед іншими суб'єктами господарювання.

Метою статті є вивчення можливостей реорганізації і удосконалення діючої системи виробничо-господарської діяльності та визначення механізмів залучення приватного бізнесу в діяльність підприємств установ виконання покарань.

Виклад основного матеріалу. З метою визначення стратегії подальшої діяльності органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів у напрямі приведення їх у відповідність з міжнародними стандартами та вимогами національного законодавства Держана пенітенціарна служба України спільно з Міністерством юстиції України розробила Концепцію державної політики у сфері реформування кримінально-виконавчої служби, схвалену Указом Президента України від 08.11.2012 №631. Реалізація положень Концепції здійснюватиметься шляхом прийняття нових законодавчих актів та внесення змін до діючих, які регулюють питання діяльності органів та установ виконання покарань. Планується здійснити організаційні, методичні та інформаційні заходи, спрямовані на запровадження сучасної моделі управління Державною кримінально-виконавчою службою України, забезпечити її кваліфікованим персоналом, здійснити модернізацію виробничої сфери підприємств установ виконання покарань. Модернізацію підприємств установ виконання покарань, а також удосконалення системи професійної підготовки засуджених має бути здійснено шляхом [1]:

1. Створення умов для залучення інвестицій у підприємства установ виконання покарань та розміщення на цих підприємствах замовлень на випуск продукції для регіональних потреб з метою їх самозабезпечення та зменшення навантаження на державний бюджет.

2. Удосконалення принципів діяльності підприємств установ виконання покарань.

3. Підвищення ефективності роботи підприємств УВП сільськогосподарського профілю виробництва та підсобних господарств при таких установах, збільшення потужностей із переробки сільськогосподарської сировини власного виробництва, впровадження системи внутрішнього споживання власної продукції.

4. Організації професійного навчання засуджених з урахуванням не лише інтересів власного виробництва установ ви-

конання покарань, а й ринку праці, а також можливого працевлаштування та продовження навчання після звільнення.

5. Запровадження дієвого механізму заохочення засуджених до трудової діяльності та оптимізація системи оплати праці.

6. Удосконалення процесу відшкодування засудженими збитків, завданих злочинами, а також забезпечення виконання засудженими інших наявних у них майнових зобов'язань.

Одним із напрямів вирішення означених проблем пропонується створення центрів професійного навчання та трудової зайнятості.

Перехід від державних підприємств установ виконання покарань до центрів професійного навчання та трудової зайнятості, на нашу думку, буде супроводжуватися певними проблемами і складнощами. Порівняльна характеристика способів організації центру професійного навчання та трудової зайнятості засуджених відображена в таблиці.

Якщо центр функціонує в установі виконання покарань і свою діяльність буде на принципах планування, єдиноначальності у вирішенні питань та колегіальності їх обговорення, він не може бути самостійною юридичною особою і діє в межах організаційно-правової форми – державної бюджетної установи. Це негативно відобразиться на співпраці установи виконання покарань із приватними комерційними структурами, неможливістю отримувати попередню оплату за реалізовану продукцію та підвищувати відпускну ціну на вироблену продукцію протягом терміну дії договору. Врешті це може спонукати центри відмовитися від співпраці з приватними інвесторами.

Згідно зі Статутом державні підприємства установ виконання покарань мають право використовувати майно, закріплене за ними на правах повного господарського володіння та здійснення підприємницької діяльності не забороненої законодавством.

Крім того, вони мають право: здійснювати господарську і інші види діяльності з метою забезпечення життєдіяльності установ виконання покарань і залучення засуджених до праці; здійснювати матеріально-технічне забезпечення виробництва та придбання необхідних матеріальних ресурсів у підприємств, організацій та установ незалежно від форми власності, а також у фізичних осіб тощо [3].

Сьогодні установи виконання покарань можуть залучати засуджених на оплачувані роботи не тільки в центрах і державних підприємствах виправних колоній, а й на об'єктах будь-яких організаційно-правових форм власності, розташованих як на територіях установ виконання покарань, так і за їх межами. Протягом 2012 року на оплачуваних роботах підприємств установ виконання покарань були задіяні 32,1 тис. засуджених, або 44,3% від загальної кількості працездатних [9]. Збільшити кількість залучених засуджених до суспільно корисної праці можливо завдяки розвитку приватно-державного партнерства, а саме:

1. Спільна діяльність з організації виробництва товарів, виконання робіт та надання послуг із залученням засуджених на базі виробничих комплексів установ виконання покарань, за-

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Порівняльна характеристика способів організації центру професійного навчання та трудової зайнятості засуджених

Фактор	Дія фактора	
	центр – структурний підрозділ УВП	центр у складі підприємства УВП
Мета діяльності та організаційно-правовий статус	Залучення засуджених до суспільно корисної праці і їх професійно-технічного навчання в межах організаційно – правової форми – бюджетної державної установи	Залучення засуджених до суспільно корисної праці і їх професійно-технічного навчання в межах організаційно – правової форми – державного підприємства
Фінансування	Утримання Центру здійснюється за рахунок бюджетного фінансування установ виконання покарань (поточне забезпечення ДКВС України 40–45% від потреби)	Здійснює свою діяльність на умовах самофінансування і не використовує бюджетних коштів
Податки до бюджету	Звільнення від оподаткування є позитивним фактором, але дія його короткотермінова, бо установа повинна взяти на себе зобов'язання по використанню енергоносіїв, водопостачання та водовідведення, теплової енергії в тій частині, що стосуються безпосередньо виробничої діяльності	Сплачує податки, наповнює спеціальні фонди, але доцільно було б розробити механізм залучення приватних інвесторів, завдяки зменшенню податкових платежів (існує світова практика)
Організація виробництва	Бюджетне фінансування і плановий характер діяльності перешкоджатиме: здійсненню закупівель сировини, матеріалів тощо, постійне проведення тендерних торгів ускладнить процес виготовлення продукції; співпраці з приватними партнерами на умовах попередньої оплати; позбавить можливості підвищення ціни на продукцію протягом терміну дії договору, що негативно вплине на працевикористання засуджених	Самостійно організовує виробничий процес, за власні кошти здійснює закупівлю сировини та матеріалів, залучаючи до виробництва засуджених
Реалізація продукції	Розміщення державних замовлень	Забезпечує виконання державних замовлень та державних завдань (організаційно-правовий статус передбачає в їх розмірі 50%)
Стратегічні перспективи розвитку	Бюджетне фінансування перешкоджатиме впровадженню інновацій, розвитку приватно-державного партнерства та пошуку нових ринків збуту	Здійснення технічного переозброєння виробництва (створення державної лізингової компанії); залучення інвестицій (через механізм приватно-державного партнерства); покращення маркетингової діяльності (формування портфеля замовлень); забезпечення ефективності (враховуючи специфіку діяльності підприємств) розробити механізм зменшення податкового тиску

Авторська розробка.

снотаних на договорі, згідно з яким організацію виробництва (частково) може взяти на себе приватна особа. Як часткову участь приватний партнер може внести сировину, матеріали, обладнання, сучасні технології, управлінський досвід [8].

2. Часткова передача виробничих потужностей установ виконання покарань в оренду приватним особам із метою організації виробництва товарів, виконання робіт чи надання послуг з залученням до праці засуджених.

3. Створення підприємства нового типу, засновниками якого б виступали установи виконання покарань та приватні підприємці (в Німеччині вони відомі як квазіпублічні юридичні особи – це приватні підприємства, які наділені публічними функціями) [5]. Метою їх діяльності є виправлення і ресоціалізація засуджених через механізм залучення їх до суспільно корисної праці, причому вона є першочерговою по відношенню до мети одержання прибутку від використання їх праці. Часткова передача публічних функцій приватним підприємцям дозволить змінити бюрократичний механізм, ефективним господарським управлінням і скоротить державне фінансування, що є актуальним і для Державної кримінально-виконавчої служби України.

Застосування механізмів приватно-державного партнерства при організації праці засуджених в установах виконання покарань має як соціальні, так і економічні переваги [2]. По-перше, приватний партнер зможе більш ефективно організувати трудову діяльність засуджених, оскільки буде орієнтоватися на випуск конкурентоспроможної продукції, залучаючи максимальну кількість трудових ресурсів. Він також вільний у виборі підходів до організації виробництва та прийняття адміністративно-управлінських рішень. По-друге, даний суб'єкт самостійно вирішує всі фінансові питання, і на відміну від установ виконання покарань не пов'язаний жорсткими вимогами бюджетного законодавства. По-третє, робота засудженого у приватного роботодавця психологічно наближує його до роботи на волі, що є головним фактором ресоціалізації і послідуочної адаптації до нормального життя і роботи після звільнення.

Висновки

Але для розвитку приватно-державного партнерства в системі Державної кримінально-виконавчої служби України держава в особі органів виконавчої влади має створити сприятливі умови для залучення комерційних структур в цю

сферу діяльності, наприклад надати додаткове бюджетне фінансування (в тому числі і із інвестиційного фонду), пільги по оподаткуванню, забезпечити пріоритетне розміщення державних замовлень тощо. Крім того, необхідна детальна розробка правових і організаційних основ взаємодії органів і установ Державної кримінально-виконавчої служби України з приватним сектором економіки у вигляді спеціальної програми розвитку приватно-державного партнерства [6]. Така програма дозволить не тільки ефективно виконувати вимоги кримінального законодавства по залученню засуджених до суспільно корисної праці, а й сприяти їх подальшому працевлаштуванню та буде сприяти розвитку Державної кримінально-виконавчої служби в цілому.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України від 08.11.2012 №631 «Про Концепцію державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України» <http://www.president.gov.ua/documents/15127.html>.
2. Варнавский В.Г. Партнерство государства и частного сектора: формы, проекты, риски / В.Г. Варнавский. – РАН; Институт мировой экономики и международных отношений. – М.: Наука, 2005. – 315 с.

3. Дерябина М. Государственно-частное партнерство: теория и практика // Вопросы экономики, 2008. – №8. – С. 61–77.
4. Клинова М. Глобализация и инфраструктура: новые тенденции во взаимоотношениях государства и бизнеса / М. Климова // Вопросы экономики. – 2008. – №8. – С. 78–90.
5. Погребняк М. Упорядкування переліку державних цільових програм на основі принципів індикативного планування / М. Погребняк // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – №5 (48). – С. 17–21.
6. Полищук Л. Корпоративная социальная ответственность или государственное регулирование: анализ государственного выбора / Л. Полищук // Вопросы экономики. – 2009. – №10. – С. 4–22.
7. Саванкова Н. Партнерство государства и бизнеса в условиях глобального финансового кризиса / Н. Саванкова. // Экономические науки. – 2009. – №1(50). – С. 38–41.
8. Узунов В.В. Державні цільові програми та особливості врахування в них соціальної напруги в країні / Узунов В.В. // Моделювання регіональної економіки. – 2006. – №1 (7). – С. 135–144.
9. Загальна характеристика Державної пенітенціарної служби України [станом на 01.04.2013] [Електрон. ресурс] ДПтС України. – URL: <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/628075>

О.З. ЦАР,
аспірантка, Львівський національний університет ім. Івана Франка

Оцінка санаційної спроможності підприємств в Україні

У статті розроблено методику оцінки санаційної спроможності підприємств та проведено її аналіз для суб'єктів господарювання України.

Ключові слова: санаційна спроможність, рентабельність капіталу, загальна ліквідність, оборотність оборотного капіталу підприємства.

В статье разработана методика оценки санационной возможности предприятий и проведен ее анализ для субъектов хозяйствования Украины.

Ключевые слова: санационная способность, рентабельность капитала, общая ликвидность, оборачиваемость оборотного капитала предприятия.

The article proposes an evaluation methodology of readjustment possibility of enterprises and it is conducted its analysis for the economic entities of Ukraine.

Keywords: readjustment possibility, capital profitability, total liquidity, capital reversibility of enterprise.

Постановка проблеми. В умовах фінансової та політичної нестабільності діяльність підприємств супроводжується кризовими ситуаціями, результатом яких може стати неплатос-

проможність або банкрутство. Сприятливим підґрунтям для виникнення такої ситуації найчастіше стають прорахунки у стратегічних планах і в наборі тактичних заходів, які не повною мірою дозволяють підприємству знайти успішний вихід із кризової ситуації. Рівень здатності підприємства протидіяти негативним факторам зовнішнього та внутрішнього середовища визначає його санаційна спроможність. Отже, актуальною проблемою сьогодення є розроблення методологічного визначення санаційної спроможності підприємства.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблема оцінки санаційної спроможності суб'єктів господарювання присвятили свої праці такі вітчизняні науковці: Т. Булович [1–3], Н. Карвацка [11], І. Карпунь [5], О. Копилюк [6], О. Лісничук [7], С. Передерієва [8], О. Терещенко [9, 10], Н. Тюріна [11], А. Штангрет [6] та інші.

Потреба в глибоких і всебічних дослідженнях у галузі оцінки санаційної спроможності вітчизняних підприємств обумовили вибір теми статті.

Метою статті є розроблення методики оцінки санаційної спроможності підприємств України. У статті використано методи економічного аналізу, розрахунково-аналітичні інструменти, поєднання якісного та кількісного аналізу.